

FÜSSI NAGY GÉZA POSZTHUMUSZ TANULMÁNYKÖTETE ELÉ

Jelen sorok írója három vonatkozásban is indíttatva érzi magát arra, hogy Füssi Nagy Géza poszthumusz gyűjteményes kötetéhez megjegyzéseket fűzzön.

Egyrészt azért, mert hiszen majd harminc éven át együttműködtem mind a szervezőmunkában, mind a kutatásban, mind a publikációs törekvésekben a túl korán elhunyt jeles kutatóval, mégpedig azért, mivel magam is azok közül való vagyok, akiket *Afrika rabul ejtett*. (Meg kell jegyezni itt zárójelben, hogy annak idején természetesen magam is kaptam meghívást, hogy a nevezetes Teleki emlék-expedíción – aminek a létrejöttében, úgy vélem, Füssi Nagy volt az egyik ötletadó és a szellemi főforrás – részt vegyek, azonban anyagi és családi okok megakadályozták benne, bár az is visszatartott, hogy a többhónapos, folyamatos utazást tartalmazó program keretei között nem láttam lehetőséget egy helyben megvalósítató néprajzi jellegű terepmunkára. Úgy tűnik egyébként, hogy ezt Füssi Nagy is érzékelte, ezért maradt le az expedíció bizonyos szakaszairól, pontosabban maradt egy helyben, hogy érdemleges gyűjtőmunkát végezzen.)

Másrészt, mivel számos tudományos írásmunkájának – mi több, összes idegen nyelven megjelent tanulmányának – „megrendelője” voltam, mégpedig szerkesztőként, kiadóként, vagy az AKP egykori ügyvezető igazgatójaként.

Végül harmadsorban azért, mivel felvállaltam azt a helyenként igen csak sziszifuszinak mutatkozó munkát, amelyet e kötet anyagának egybegyűjtése hozott magával. Ugyanis e kötet összeállítása hosszú évekkel ezelőtt már megkezdődött, de erről majd utóbb.

Elsőként most (első minőségemben) azt a szöveget szeretném eme utószóban idézni, amely a Füssi Nagy Géza 60. születésnapjára rendezett konferencián hangzott el.

Nyitóünnep
MAGYAR AFRIKANISTÁK KONFERENCIÁJA
2006. december 12–13.
(ünnepi köszöntő)

Úgy vélem, a magyar afrikanistáknak ez a mostani nagy mozgásba lendülése, mondhatnám, tudománytörténeti eseményként vonul majd be a

hazai művelődéstörténet históriájába. Hiszen Füssi Nagy Gézának, a hivatásos magyar afrikanisztika-tudomány egyik legjelesebb újabb kori megteremtőjének a jubileuma nem pusztán csak ünneplésre, köszöntésre ad alkalmat, illetve arra, hogy felmutathassuk, mi az, amivel rendelkezünk, milyen szakterületen milyen szakemberek mivel foglalkoznak, milyen eredményre jutottak. Hanem arra is, hogy a közeli, illetve a kicsit távolabbi múltra is pillantást vessünk tanulságok keresése céljából, másrészt pedig számba vehessük, merre kívánunk tovább haladni, mit kívánunk e területen a közeljövőben megvalósítani.

Ami a múltat illeti, természetesen nem szeretnék, akárha dióhéjban is, tudománytörténeti tényeket emlegetni, mondjuk Magyar Lászlótól Torday Emilen át Sík Endréig vagy Bodrogi Tiborig, vagy arról szólni, mit jelentett vagy mit nem, az 1982 és 1993 között működő Afrikai Kutatási Program, majd az annak a szerepét átvevő Magyar Afrika Társaság. Sokkal inkább azt a rémségesen negatív élményemet szeretném itt felidézni, amelyet egyébként az ünnepelttel együtt voltam kénytelen átélni valamikor a nyolcvanas években.

Konferenciákat szerveztünk, megjelentettünk néhány kiadványt, megindítottuk az *Africana/Budapest* című periodikát, nemzetközi folyóiratot próbáltunk volna kiadni, sőt, nemzetközi afrikai folklór társaságot szeretnénk volna létrehozni, kerestük a helyünket, és FNG-vel együtt kihallgatást eszközöltünk ki Hajdú Péter akkori akadémiai osztályelnöktől. A beszélgetés természetesen a tudomány képviselői részéről megszokott tárgyilagos hangnemben folyt, amelyet mintha még a segítő szándék is áthatott volna. Azonban a válasz lényege a következő volt: az afrikai hagyományok, népek, nyelvek, irodalmak, történelmek területén hazánkban nincs egyetlen kandidátus vagy nagy, értsd akadémiai doktor sem, akivel ezt a diszciplínát kontrollálni volna mód, így semmit sem tehetünk. Magyarán szólva tehát a magas akadémia számára az afrikanisztika mint diszciplína továbbra sem létezett, továbbra sem létezhetett tudománypolitikai értelemben, több mint száz évvel Magyar László halála után.

Mi persze lépegettünk tovább, még ha szárnyaszegetten is, amelyet tetézt a rendszerváltás, Magyarország óhatatlanul bekövetezett magába fordulása. De mi csak lépegettünk, így jött létre Füssi Nagy Géza könyveinek sora, még ha szerény egyetemi jegyzetek köntösében is. És nyújthatom át itt most a *Mundus Magyar Egyetemi Kiadó* ünnepi ajándékként annak a hatodik könyvnek a korrektúra-példányát, amely kedves barátunk szétszórt, különféle folyóiratokban, újságokban megjelent vagy mindmáig kézíratos tanulmányait, kisebb közleményeit foglalja magába. Hadd nyújtsam hát át, szövirágok helyett, ezt a példányt.

És a továbbiakban hadd szóljak inkább még néhány szót arról, mire is készíthet(ne) bennünket egy ilyen újabb jeles munka megszületésének az ígérete. Azaz: mi kellene a hazai afrikanisztika, mondhatnám, végleges feltámasztásához.

Én magamnak vezérszavakban a következőket jegyeztem fel:

(1) teremtsünk mindenekelőtt érdeklődést az afrikai kontinens iránt (helyet keresve a televíziókban az Afrikáról készített, zömében külföldi ismeretterjesztő filmeknek – minél több népszerűsítő-ismeretterjesztő cikket, cikksorozatot publikáljuk a lapokban, folyóiratokban – próbáljunk meg a kiadóknál helyet találni afrikai kiadványoknak, legyen az éppen magyar szerző friss munkája vagy klasszikus külföldi források magyarításai),

(2) próbáljunk helyet adni a különféle diszciplínák területén (az oktatásban és a kutatásban is) a kontinensre vonatkozó ismereteknek,

(3) próbáljunk meg végre valahol véglegesen rendezett és az új egyetemi rendszerbe beillő önálló oktatási formában helyet adni az afrikánisztikának (erre ígéret az, amit itt a dékán úrtól hallottunk),

(4) igyekezzünk sokoldalú tevékenység keretében mind szélesebb körben ráébreszteni az embereket az afrikai tematika fontosságára, megmutatni ezeknek az ismereteknek, legyen szó diplomáciáról, nemzetközi politikai, illetve gazdasági kapcsolatokról, oktatási együttműködésről vagy agrárjellegű modernizációtól és még sok minden másról,

(5) lehetőség szerint ebbéli buzgalmunkban ne feledkezzünk meg soha annak a szerepéről, amit a nyelvek és kultúrák mélyebb ismerete jelenthet

(6) és végül próbáljuk meg azt, hogy ha csak szerény formában is, de végre gyökereztessük meg önálló kutatási és oktatási szempontból is figyelembe vett diszciplínaként az afrikánisztikát.

Mindezek jegyében tehát minden itt megjelent és Afrika megismerésére, illetve hazai megismertetésére felelködött kedves barátunk, kollégánk nézzen szembe önmagával, mit tehetne.

Hadd legyek itt most személyes. Ha én magammal szembenézek, tudom, hogy elsősorban a legutóbbi területen, tehát az afrikai hagyományok oktatása és kutatása terén tehetek valamit, már amennyi hátralévő éveimből még kitelik. Másrészt azt, amit e rövid beszédem elején igyekeztem érzékeltetni, amikor ünnepeltünk kezébe adtam megjelentetésre előkészített kötetének a korrektúra-példányát. A *Hagyományos kultúrák a Modern Afrikában* könyvsorozat, amely a Mundus Kiadó saját vállalkozása, az elmúlt két-három évben nagy nehezen megindult. Első kötetei: Biernaczky János *Frobenius kommentárjai*, illetve Guman István csillagász *Dogon mitológia és csillagászat* című könyve után most harmadikként Füssi Nagy Géza kötetének elkészültét szorgalmazzuk. A negyedik kötet a nagy terjedelmű *Afrikakutatás 2005* lesz, amelyben nemcsak az elmúlt jó 15 év során felgyűlt, főleg néprajzi-etnológiai-folklorisztikai tanulmányok (Aradi Éva, Biernaczky János, Búr Gábor, Ecsedi Csaba, Füssi Nagy Géza, Hárs Ernő, Katona Imre, Kun Tibor, Rubint István, Sebestyén Éva, Somogyi Gyula, T. Horváth Attila, Véber Károly, Végh Ágnes és Voigt Vilmos írásai) kaptak helyet, de a tb. konzulok két éve megtartott *Afrika – ma* című konferenciájának az anyaga

is, valamint közel húsz itthon és külföldön működött/működő magyar afrikanista műveinek bibliográfiája (köztük: Aradi Éva, Balázs Judit, †Biernaczky János, Biernaczky Szilárd, †Bodrogi Tibor, Borsos Balázs, †Ecsedy Csaba, †Füssi Nagy Géza, Görög-Karády Veronika, †Herzog, George, Kecskési Mária, †Keszthelyi Tibor, Kun Tibor, Riesz János, Sárkány Mihály, Szalay Miklós, Vajda László, Voigt Vilmos). (Csak zárójelben említem, hogy az évkönyv következő kötetét nagyjából Dél-Afrikának szeretnénk szentelni.) A további kötetek: Búr Gábor: *Afrika-történeti tanulmányok*, Biernaczky Szilárd: *Az afrikai népek szájhagyományai. Adalékok az Európán kívüli kultúrák szóművészetének vizsgálatához*, Voigt Vilmos: *Today's African Folklore – as seen from Hungary. Collected studies*, Dornbach Mária: *Obi, a gögös kókuszdió*. Kubai joruba mítoszok és mesék, Búr Gábor: *Önkormányzat a dél-afrikai brit gyarmatokon. Az angol liberális politika dilemmája 1906–1907*, Kun Tibor: *Írások a francia nyelvű afrikai irodalomról*.

De visszatérve most a kiindulópontoz, egyszerű szavakkal azt mondhatom: boldog születésnapot, egyúttal további afrikanisztikában, kelet-afrikai etnikai folyamatokban és szuahéli nyelvben telt hosszú-hosszú éveket kívánok ünnepeltünknek.

Szeretném másodikként most ideilleszteni azt a megemlékezésemet, amely a magyar afrikai kutatások jeles személyiségének halála után az *Afrika Tanulmányok*-ban (2008, II. évf., 2. szám) látott napvilágot.

* * *

ELLENSZÉLBEN

Füssi Nagy Géza, az Afrika-tudós alakjára emlékezve

Füssi Nagy Géza afrikanista kutató, az ELTE BTK tanára igen korai távozása minden bizonnyal jelentős űrt hagy maga után. Nemcsak az „afféle” nekrológ ízű formula értelmében, hanem a legvalóságosabb napi gyakorlat jegyében is. Bár úgy vélem, szinte iskolát hagyott maga után, legalábbis jó néhányan formálódtak afrikanistává (tanítványai vagy érdeklődésük okán hozzá kapcsolódó fiatal oktatók, kutatók) 1994-től működő oktatási programja mentén, és így létezik tehát egy jelentős lélekszámú „utánpótlás”, mégis az a tudás, amit magával vitt, sajnos még jó ideig pótolhatatlan lesz.

Sárkány Mihálynak a sírnál elmondott beszédéből megtudhattuk, hogy Bodrogi Tibor már a negyvenes évek végétől, de még inkább 1960-tól megfigyelhető (részbeni) afrikai törekvései nyomán 1969–1970-ben állt össze az a Füssi Nagy – Ecsedy Csaba – Sárkány-féle triász, amihez jómagam évekkel később véletlenszerűen kapcsolódtam. Elsősorban an-

nak hatására, hogy a Kodály-tanítvány Grabócz Miklós, a Magyar Rádió Népzenei Rovatának egykori vezetője egy UNESCO-konferenciáról hazaérkezve megbízást adott a számomra (mint egyéni levelező néprajz szakos hallgató számára, aki zenei diplomával is rendelkezik) egy afrikai (hagyományos) zenei sorozat elkészítésére. A sorozat 35, majd további 5 előadása elkészült (1977–1978). És a következmények következménye: javaslatomra 1982-ben a Folklóre Tanszék mellett vezetéssel megalakult az ELTE Afrikai Kutatási Program (röviden csak: AKP), amely rövidesen (e cikk szerzője álláshelyének áthelyezésével egyetemben) az ELTE TTK Regionális Földrajzi Tanszékre került, Sársárfalvi Béla professzor áldásos elnöki hatáskörébe.

Együttműködésem Füssi Nagy Gézával (amint Ecsedivel, Sárkánynyal és sokan másokkal is) tehát az AKP tevékenységével összefüggésben a nyolcvanas évek elején váltott át aktívabb formába. Bár minden bizonnyal az említett triász már a hetvenes években kísérletet tett a hazai érdektelenség és tehetetlenség áttörésére, az AKP létrejötte ezt a törekvést még inkább felerősítette. Mostanában azt is sokszor elmondtam: a különféle szakterületekről érkezett kutatók e szabad társulása (néprajzosok, irodalmárok, történészek, politológusok, közgazdászok mellett agrárkutatók, orvosok, mérnökök) 1982-ben, 1984-ben és 1989-ben három sikeres nemzetközi konferenciát szervezett (nem csekély sajtóvisszhanggal), amelybe Füssi Nagy, Ecsedi vagy Sárkány mellett például a folklorista Voigt Vilmos vagy az akkor még fiatalnak számító történész, Búr Gábor is bekapcsolódott. Kísérlet történt egy nemzetközi afrikai folklórtársaság létrehozására is, amely azonban Köpeczi Béla akkori oktatási miniszter jó szándéka ellenére megbukott, mert a magyar törvények nem tették lehetővé külföldi tagok felvételét tudományos társaságba (legalábbis ez volt az elutasítás hivatalos indoka).

Ha most leülhetnék, még egyszer, Géza mellé, könyvekkel zsúfolt egyetemi szobácskájában, egy kis tea melletti csevejre, biztosan ő is büszkén emlegetné, hogy együtt rendeztük pl. azt a tudományos ülést, amelyen Bodrogi Tibor a halála előtt három héttel utoljára szólalt meg mint etnológus, s hogy mi rendeztünk az emlékére egy másik konferenciát (talán az egyetlen akkor ebben a műfajban, az akadémiai intézet rendezte kollokviumra jó egy évtizeddel később került sor). Hogy a harmadik konferenciánkon (amelynek az igazi hozadéka, a nemzetközi figyelem középpontjába való kerülés, egyébként a rendszerváltás hatására rövidesen semmibe ment) mintegy 430 résztvevővel számolhattunk, közülük majd háromszázan voltak külföldiek, százharmincan pedig Afrikából érkeztek (még az ENSZ szakosított afrikai gazdasági szervezetének főtitkárát is a résztvevők között üdvözölhattük). Aztán persze együtt szomorkodnánk, hogy a második és a harmadik konferencia hatalmas anyagát (82, illetve 300-nál több dolgozat) már a változások körülményei között nem tudtuk kiadni. De azt is számba vehetnénk, Géza (amint más magyar afrikai érdeklődésű szakemberek) számos dolgoza-

ta, írása is a nyolcvanas években éppen az AKP hatására született (Füssi Nagy valamennyi idegen nyelven megjelent dolgozata, bár egy közülük kéziratban maradt, ugyancsak ennek a korszaknak a terméke). És hogy sajnós ennek az éltető forrásnak a megszűnése (véglegesen 1992–1993-ban) minden bizonnyal hozzájárult a következő közel másfél évtized kiüresedéséhez.

Összegezve az elmondottakat, megállapíthatjuk, Füssi Nagy Géza tudományos munkássága nem csekély, négy önálló könyv, egy vaskos kötetre való (és kiadásra váró) tanulmány, fordítások, szócikkek (Világirodalmi Lexikon, Nagylexikon), könyvismertetések és népszerűsítő írások. Mindemellett ez a munkásság a többszörösére nőhetett volna, ha barátunk és kollégánk (mi magunkhoz hasonlóan) tevékenységét nem egyfajta légyüres térben végezte volna. Tanulmányainak, könyvismertetések kiadási helyét és időpontját számba véve, láthatjuk, szinte kizárólag éppen adódó publikációs lehetőségek jegyében születtek. S ezek a lehetőségek bizony számára (ahogy mindannyiunk számára is) igen szűkösek voltak. Füssi esetében az AKP lendületéből adódó kötetek, különszámok (*Africana*/Budapest 1984 és 1986, *Helikon* 1986, *Neohelicon* 1989, *Artes Populares* 10–11., 1986) és néhány alkalmi megbízás különféle egyetemi, akadémiai rendezvények, évfordulók kapcsán.

A legutóbb lezajlott afrikanisztikai találkozók, konferenciák (még a hatvanéves Füssi Nagy Géza tiszteletére, életében rendezett konferencián) is már idéztem azt a nyolcvanas évek közepén lezajlott drámai beszélgetést, amelyen Hajdú Péter finnugrista nyelvész, akadémikus, az MTA első osztálya akkori elnöke, Füssi Nagy és közöttem került sorra. Az akadémia nagytekintélyű *fura-ura* lényegében kertelés nélkül kimondta: márpedig az afrikanisztika mint tudomány kisdud e hazánkban nem létezik.

Felerősítette ezt az a helyzetet, hogy az 1990-et követő időkben, amikor a rendszerváltás nyomán Magyarország mozgásteret beszűkült, érdeklődése az ún. tengerentúli kultúrák iránt megszűnt, az AKP rövidesen elsorvadt. A hiátust betöltendő (e sorok írója javaslatára) Füssi Nagy 1994-ben létrehozta Sárkány Mihály, Benkes Mihály, továbbá tanítványai és ifjú oktatótársai (követői) segítségével a Magyar Afrika Társaságot, amely rendezett néhány tudományos ülést, majd utóbb, 1998-ban kihozta az *Africana Hungarica* két számát. Igazából azonban a Társaság életét (elsősorban anyagiak híján) nem sikerült folyamatosá tenni.

Ahogy én ma látom, amíg egyik oldalon, mondhatnánk, az oktatási és tudományos kormányzat teljes süketisége mutatkozott meg, a másik oldalon viszont azt kell látnunk, Füssi Nagy nem volt harcos természet. A máris megjelent vagy a sírnál elhangzott különféle személyes vallomások jól mutatják, milyen mélyen a tudományához és egyúttal a hallgatóihoz kapcsolódó tanáregyéniség volt (igen sok órát tartott, sokféle témában, és a hallgatókra, a hosszú időn át kapott visszajelzések sze-

rint, igen meggyőző erővel hatottak az előadásai). Másrészt láthattuk, ha feladata támadt, milyen szorgalommal látta el feladatát (az AKP kiadványai, különszám-vállalkozásai esetében egy-egy tanulmány mellett mindig tucatnyi könyvismertetést is készített).

De, amint mondtuk, nem volt harcos természet. 2002-től meghívására jómagam is csatlakoztam egy órával (bevezetés az afrikai folklórba) a bölcsészkar oktatási programhoz. Ettől kezdve rendszeresen találkoztunk, és szinte hetente konzultáltunk. Számtalanszor próbáltam buzdítani, hogy járjon rendszeresen a dékán, a dékáni vezetés nyakára, próbálja meg a programot átmenteni az új időkre. Egy alkalommal egy óráim után összegyűltek a programba bekapcsolódó fiatal kollégák, órát adó kutatók, doktoranduszok, és a téma az volt, hogyan lehetne Füssi tanár urat rávenni, tegyen lépéseket a program megmentése érdekében. Sajnos nem sikerült őt mozgásba hozni. Azt állította, hogy a karnak látnia kell, mekkora az érdeklődés a témakör iránt (kétségtávol, néha több százas volt az éves jelentkezés a program által irányított kurzusokra), ha a dékán akar valamit, majd megkeresi őt. Vélhetően ennek a kissé megkeseredett, visszahúzódo magatartásnak volt a következménye, hogy minden noszogatásunk ellenére sem nyújtott be kandidátusi (illetve utóbb PhD) dolgozatot, jóllehet a fokozatot bármelyik könyvére megkaphatta volna.

A 2004-ben elinduló aktivizálódás, amely pl. most azt is lehetővé teszi, hogy egy évente négyszer megjelenő folyóiratba írhatom emlékezéseimet, láthatóan nagy hatással volt rá. A hatvanéves születésnapjára szerveződött tudományos ülésnek nemcsak meghatotta, de sokszor úgy éreztem, őt is lázba hozza. Végtelenül kár, és úgy hiszem, mindannyiunkat ma is megrendít, ha arra gondolunk, hogy egyébként tanárként oly rendkívül nyitott barátunk sajátos személyes zárkózottságában, úgy bánt (egyébként könnyen gyógyítható) betegségével, hogy a végén az bánt el vele.

Embersége, tanári és kutatói szerepvállalása mindenképpen megérdemli, hogy összegyűjtött írásait a közeljövőben közreadjuk, nem egyszerűen csak emléke ápolásaként, hanem azért is, hogy szellemi hagyatéka eljuthasson mindenkire, akire Afrika valamilyen módon vonzerőt gyakorol.

A kötet szerzője és az utószóíró viszonyát, be kell vallanunk ma már őszintén, a rendszerváltást követő első évtized, tehát 1990 és 2000/2002 között (vagyis az AKP összeomlása, az afrikanisztikai kutatások terén elért nem csekély eredmények – lásd a három nemzetközi konferenciát stb. – szétzilálódása nyomán), különféle ostoba félreértésekből fakadóan, a csöndes távolságtartás jellemezte. Mindez azonban egy csapásra feloldódott, amikor Füssi Nagy felkért, hogy vegyek részt az Afrikanisz-

tikai Oktatási Program munkájában, és ennek egészen a program megszűnéséig eleget is tettem.

De hetenkénti előfordulásaim az egyetlen szobácskát jelentő ELTE-s afrikaisztikai birodalomban (itt lapult meg a kis könyvtár, a „tanár úr” tanszéki szobájában, amely egyúttal a kisebb létszámú szemináriumok helye, valamint a számtalan afrikai–magyar találkozó helyszíne is volt) jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy nyúzni kezdjem jeles barátomat, ugyan már gyűjtené össze szétszórt írásait, tanulmányait, hogy kötetbe formálhassuk. De a dolog nem ment könnyen, ugyanis mindössze két-három hetenként bukkant elő valami újabb, amiről tudtam, vagy amiről nem tudtam. Ilyen alkalmakkor aztán igyekeztem azonnal jó minőségű másolatot készíttetni, majd elkezdődött a gépbe írás, illetve valamivel később a tisztelt szerző munkásságának a listázása is (Füssi Nagy általam összeállított bibliográfiáját, lásd a *Harambee* c. festschriftet, számos újabb adattal kiegészítve ebben a kötetben is közöljük.)

Mintegy három év után jutottunk oda, hogy a kötet nagyjából-egészében összeállt, és „a tanár úr” még láthatott életében egy kiprintelt változatot (ezt éppen az évfordulós konferencia nyitóünnepségén adtam neki át, lásd ezen utószó első inzertjét), amelyet utolsó hónapjaiban elég gazdagon kidíszített módosításokkal, javításokkal, majd vissza is juttattott hozzánk.

E példány, illetve az azóta még meglelt néhány írás alkotja végül is e gyűjteményt, amely vélhetően minden folyóiratban vagy gyűjteményes kötetben megjelent önálló dolgozatát tartalmazza, természetesen eltekintve ezúttal a könyvismertetésektől (ezekből is azonban két-három igényesebb megfogalmazású, illetve kéziratban maradt, a szerző kérésére, illetve a szerkesztő szándékai szerint bekerült az írás-antológiába) és a lexikoncikkektől (egyet ezek közül ugyancsak a kötet szerkesztője illesztett be utólag, jelentősége folytán).

Az írásokat nem csoportosítottuk tematikai egységekbe, hanem kronologikus rendben közöljük, mivel a dolgozatok sorrendje így egyrészt a kutatói fejlődés útját, másrészt a kutatói érdeklődés irányait is kirajzolja. A tematikailag (afrikai nyelvek, afrikai etnikumok és átalakulási folyamataik, szuahéli nyelv, kultúra és irodalom, afrikai hitvilág, tudománytörténet stb.) összetartozó írások akár a tartalomjegyzék szerint is világosan számba vehetők.

Külön öröm számunkra, hogy a Sárkány Mihállyal közösen írott expedíciós beszámoló is (amelyről oly sokszor és régóta hallottunk, de magát a kéziratot sosem volt módunk kézbe venni), bár hosszú évek után, de a szerzőtárs jóvoltából mégis csak véglegesen megformálódott, és így azt most már a kötetbe beilleszthettük.

Néhány értékes, adott esetben ritka vagy ismeretlen dokumentum tarkítja a függeléket. Úgy véljük, ezekkel is teljesebbé tehetjük korán el távozott jeles kollégánk kutatói és emberi arcát.

Az Afrikai Kutatási Program rövid Folklore tanszéki működése idején (1982–1983) szerveződött egy írásom kapcsán, Voigt Vilmos jóvoltából, egy kis hozzászólás sorozat a hazánkban tanuló afrikaiak mint adatközlők felhasználásáról. Ehhez kapcsolódott egy kis írásával Füssi Nagy is.

Mindössze két éven át működött a stencilezett *Afrikanisztikai Hírek* (1982–1983-ban összesen 11 száma készült el). Az egyik utolsó (és végül már szét nem küldött, tehát így kéziratnak számító) füzetében jelent meg tollából az orosz afrikanisztika jeles orgánuma, az *Afrikanszkij Etnograficeszkij Szbornyik* XIII. számának részletes ismertetése.

Míg a *Világirodalmi Lexikon* számára készült „szuahéli irodalom” szócikk (még ha ebbe a kötetbe szócikkeket nem is vettünk fel) megérdemli megkülönböztetett figyelmünket, hiszen az vélhetően hosszú időre kiinduló forrása lehet a hazai szuahéli kutatásoknak, tekintettel igen gazdag adatanyagára. (Külön megtiszteltetés volt egykor számomra, hogy abba a saját folklór vonatkozású adatanyagomat is, a VilLex jellegzetes munkamódszerének jegyében, beledolgozhattam.)

Az Afrikai Kutatási Program (1982–1994) archívumából került elő Füssi Nagy levele és képeslapja, amelyek az akkori évek erőfeszítéseit, illetve a kutató első hosszabb idejű afrikai (tanzániai) tartózkodásának néhány mozzanatát jelenítik meg.

A néhány éve született és az Afroinfo honlapon máig fent tartott (szerzői aláírással nem jegyzett) interjú, úgy véljük, vallomás értékű, mindenképpen megérdemli, hogy a kötet függelékében írásos formában is közreadjuk.

A Füssi Nagy vezette Afrikanisztikai Oktatási Program oktatói által összeállított, majd Gecső Tamás tanszékvezető (ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék) által jegyzett, előbb a *Harambee* c. emlékkötet bevezetőjeként megjelent, utóbb nekrológgént is elhangzott életrajz ugyancsak mindenképpen szükségesnek látszik, hogy azt itt a függelékben közreadjuk.

Ami szerzőnk publikációs jegyzékét illeti, igyekeztünk minden afrikanisztikai vonatkozású fellelhető adatot egybegyűjteni. Egyetlen esetben maradtak nyitott kérdések: igen nagyszámú szócikket irt a Nagylexikon számára, amelynek első hét kötete (F-betűig) anyagának szerzősége nem deríthető fel. Oka, hogy a lexikon szerkesztősége csak a 8. kötetből tartja nyilván az egyes szócikkeket szerzőnként is. A korábbi kötetekről nincs pontos belső kimutatás. Ugyanakkor ez a lexikon sajnálatosan és alig megbocsátható módon nem jelzi (már magukban a megjelent kötetekben) az egyes szócikkek szerzőségét, még csak a nevek kezdőbetűjével sem, jóllehet az bármely rangosabb nemzetközi lexikon vagy enciklopédia esetében általános gyakorlatnak számít. Így bizonyos afrikai szócikkek esetében csak sejtéseink lehetnek arról, Füssi Nagy vagy valaki más írta az adott ismertető szöveget.

Füssi Nagy Gézának volt igénye a publikációs tevékenysége kapcsán a vizuális megjelenítésre. Jellemző módon (és ez ismét csak jelzi a hazai tudományos kutatás helyzetét, felszereltségét) kutatónk köztudottan egy igen gyenge minőségű fényképező géppel rendelkezett. Így jó minőségű felvételek sajnos nem nagyon maradtak utána, bár útjain mindig igyekezett fotózni. Erre utal például az, hogy kenyai kiutazásai során számos esetben tartózkodott együtt nevelt lányával, Horváth Beátával, és használta fel cikkeihez azokat a képeket, amelyeket Beáta készített (egy valamivel mégis csak jobb készülékkel).

Eppen ezért illesztettünk a kötetbe egy olyan színes összeállítást, amely néhány menthető, vagyis jobb minőségű fotót tartalmaz Füssi Nagy felvételeiből, míg az összeállítás nagyobbik része Horváth Beáta gyűjteményéből került ki, szinte egyképpen olyanokból, amelyek közösen felkeresett helyszíneket elevenítenek meg.

Ugyanígy Sárkány Mihály fotóival illusztráljuk a Teleki emlék-expedícióról közösen készített beszámolót. Annál is inkább, mivel, amint ezt már érintettük, Füssi Nagy néhány helyszínen nem volt jelen, és így mód van az olvasónak még is szinte teljes vizuális keresztmetszetet adni az egyébként sokszereplős afrikai utazásról.

Végül a szerkesztő köszönetet szeretne mondani azoknak, akik a kötet előkészítéséhez segítséget nyújtottak. Elsőként a családtagoknak: Füssi Nagy Gézánénak, illetve Füssi Nagy Orsolyának, másrészt Füssi-né Bartalis Katalinnak és Horváth Beátának, főleg a fotóanyagok rendelkezésére bocsátásáért és a szerzői jogok biztosításáért. Továbbá Sárkány Mihálynak a sokoldalú szakmai segítségért, Búr Gábornak, mindenekelőtt azért, hogy egy csak angolul fennmaradt írást magyarra fordított, valamint Ladányi Máriának, az ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke docensének hiányzó tanulmány-szöveg megküldéséért. Köszönettel tartozunk végül Szlávik Tamásnak, aki a Nagylexikonba írott cikkek listáját (A-E betűknél ugyan csak részlegesen, F-betűtől azonban teljes pontossággal) hozzáférhetővé tette a számunkra.

Biernaczky Szilárd